

РЕЦЕНЗИЯ

за представените трудове на д-р Яна Валентинова Чанкова за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност **ДОЦЕНТ**, обявен от **ЮЗУ „Неофит Рилски“** в ДВ., бр. 81 от 10.10. 2017 г.

Рецензент: Доц. д-р Елисавета Владимирова Бояджиева

Главен асистент д-р Яна Чанкова е единствен кандидат в обявения от ЮЗУ „Н. Рилски“ конкурс за заемане на академичната длъжност *доцент* по Германски езици - английски език със специализация *историческа граматика на английския език* за нуждите на Катедрата по германистика и романистика към Филологическия факултет.

Нейната академична кариера започва веднага след завършването на магистърска степен в Пловдивския университет „П. Хилендарски“ с отлична защита на тема „Произход и развитие на глагола *do* като спомагателен във въпросителни и отрицателни изречения“ през 2001 г. От този момент и до днес тя разширява и задълбочава своите интереси в областта на историческата граматика на английския език и сравнителната граматика на германските езици. От 2004 до 2007 е редовен докторант към Катедрата по чужди езици в ЮЗУ, а през 2009 г., след успешна защита на докторската си дисертация на тема: „Произход и развитие на аналитичен перфект в английския език“ пред Специализирания съвет на ВАК, е удостоена с научно-образователната степен „доктор“. Междувременно тя работи като асистент и преподава практически английски в специалностите Английска филология и Приложна лингвистика във Филологическия факултет. След придобиването на научно-образователната степен „доктор“ през 2009 и избора ѝ за главен асистент, са ѝ възложени лекционните курсове по История на английския език, Историческа граматика на АЕ, както и Историческа лингвистика (в редовната магистърскаа

програма *Език и лингвистика в глобалния свят*), Дескриптивна граматика на АЕ, Морфосинтаксис на АЕ, а от 2011 - и Фонетика и фонология на АЕ в двете специализирани бакалавърски програми.

Наред с преподавателската и изследователската си дейност Яна Чанкова работи и като съставител и преводач от староисландски като в съавторство с Айгир Сверисон публикува две книги: *Тъй речени са на Високия словата*, 2012, издателство „Фенея” и *Предсказанието на пророчицата*, 2013, издателство „Роборид”. Това е свидетелство за нейния широк и едновременно с това задълбочен интерес в областта на лексиката и граматиката на старите германски езици, както и способност за тяхното тълкуване и предаване на съвременен български език.

Aspects of the Theory of Scrambling (Blagoevgrad: South-West University Press, 2016) е основният труд, представен от кандидатката в конкурса. Монографията се състои от 153 страници, разделени на три основни части.

Трудът е посветен на една актуална проблематика в областта на теоретичната лингвистика и по-специално – в сферата на формалния синтактичен подход към описанието на езиковите структури, а именно скрамблингът, първите изследвания върху който се появяват в края на 60-те години на миналия век, но които остават малко встрани от мейнстрийма в развитието на генеративната граматика.

По същество скрамблингът е характерен за езиците със свободен словоред. В конкретното изследване фокусът е върху преместването на аргументите в дълбоката структура, които оригинално са в изходна поствербална синтактична позиция, предхождаща глаголния възел в повърхностната структура. Авторката разглежда скрамблинга като частен случай на принципа на алфа-движението, което свързва дълбоката и повърхностната структури в рамките както на Терията на управлението и

свързването, на Принципите и параметрите, така и в Минималистичната програма. В своето изследване Чанкова приема, че фронтването на прякото допълнение може да се смята за проява на скрамблинг, което тя определя като вид операция на лявонасочено движение на вътрешни аргументи и аджънкти (неаргументни елементи в структурата) в по-предна позиция, която е йерархично разположена по-високо от VP, но по-ниско от TP, като движението се определя като кратко (shortdistance). Фронтването може да се осъществи и на още по-кратка дистанция - в позиция над VP случаите на вътрешен (internal) за самото VP скрамблинг. Във втория случай фронтването на допълнението се разглежда като частна проява на скрамблинг.

Един от най-важните, според мен, приноси е, че генеративната методологична рамка, в която е издържано изследването, е приложена към материал от староанглийски и староисландски, т.е – изследването е диахронно от гледна точка на конвенционалното деление на класическата лингвистика, която противопоставя синхронни на диахронни изследвания. Новаторството се състои това, че според разпространеното мнение сред теоретиките - лингвисти генеративният подход е приложим най-вече към синхронни изследвания, докато се смята, че прилагането на генеративен подход при диахронните не дава задоволителни резултати. Предложеният труд убедително доказва, че това общоразпространено мнение в българските лингвистични среди е предразсъдък, който не се основава на сериозни научни аргументи и свидетелства, че такъв тип анализ е полезен и адекватен и притежава висока обяснителна стойност.

Изследването е приносно и с това, че представя алтернатива на онези формални синтактични модели, които обясняват скрамблинга като операция, мотивирана от необходимостта да се проверяват силни функционални черти за съгласуване (фокус и топик) и черти за проверка на падежното маркиране.

Не напразно авторката подчертава, че изследването е методологически издържано в духа на Минимализма без да следва *mot-a-mot* техниката на анализ на нито един конкретен вариант на програмата. Това е приносен момент към методологията на съвременния формален синтаксис, тъй като показва, че минималистичната програма е съвместима с анализ, включващ аргументи на други семантични и информационно-структурно базирани модели, което дава алтернатива за нов подход. Този подход позволява „да се реформулират проблемите, които са често взаимозависими, ... по начин, по който ще улеснят по-нататъшни изследвания“ и ще повишат дескриптивната и обяснителната адекватност на анализа (Чомски 2000: 5-6. Преводът е мой – Е.Б.)

Материалът, на който се основава анализът представлява корпус от глоси от староанглийски и староисландски, ексцерпирани от авторитетните *York-Toronto-Helsinki Parsed Corpus of Old English Prose* (2003) and *The Corpus of Íslendinga Sögur* (1998), които представляват примери на преместване на прякото допълнение в позиции, предхождащи глаголният възел. Основна цел е да се опишат и анализират начините по които ключовите свойства на скрамблинга взаимодействат със семантичните, информационните и прозодичните качества на фразите (с. 23). Основната хипотеза е, че скрамблингът е универсална структурна по същината си операция, която е предизвикана от целия комплекс дискурсни, семантични и прозодични фактори. Този комбиниран подход показва убедително, че Чанкова не се страхува да съчетава формален и функционален подход, което показва опитност, увереност и критически поглед към възможностите на теоретичната рамка, в която е издържан анализът, и свидетелства за нейния голям интелектуален и в частност - лингвистичен потенциал.

Анализът е последователен, прецизен, на места до степен на скрупулозност и резултатите са убедителни. В заключенията ясно се

формулират разликите в поведението на преместените елементи в староисландски и староанглийски. Бих очаквала да се коментира тяхното влияние върху по-късното развитието на словореда в английския език, в който скрамблингът се елиминира, докато в съвременния исландски език продължава да действа. Тук е мястото да отбележа, че съпоставката между изследваните структури в двата езика е проведено задълбочено и направените изводи са убедителни.

Една евентуална забележка е, че би било добре, основните понятия да бъдат представени накратко в началото на текста, което да осигури по-комфортното усещане на читателя, че правилно следва логиката на изложението. Например, *s-command* се появява като термин едва към 70 страница, а е аргумент в полза на тезата, че топиализацията не се подчинява на правилото за *s-command*, което оставя неясно за непосветения читател.

Огромната библиография, възлизаща на 25 страници, е показател за дълбочината и ширината на познание на Я. Чанкова както в областта на историческата граматика на старогерманските езици, включени в изследването, така и на теоретичните модели за синтактичен анализ. Добро впечатление прави и запознатостта ѝ с най-новите изследвания в конкретната област, свидетелство за което са редица цитирания след 2010-та година. Тук бих предложила на авторката да се стреми да избягва дългите препратки под линия в бъдещите си трудове, като важната част от тях да бъдат вкарани в текста, което, според мен, значително ще облекчи читателя, който и без това би имал проблеми предвид трудността на материята сама по себе си.

И накрая искам да отбележа нещо важно за мен. На мен лично много ми допада начина на формулиране на заглавията на отделните глави, издържани в реториката на класическия Сократовски метод на поставяне на въпроси и

търсене на аргументи за и против една или друга хипотеза, което поддържа евристичния интерес на читателя през цялото време на прочита на текста.

Освен с хабилитационния си труд, д-р Чанкова представя и 11 статии, осем от които са посветени на синтактични проблеми върху материал от староанглийски и староисландски, както и три от които представляват сравнително изследване на двата езика. Няма да се спирам подробно на тях, тъй като по-голямата част от анализите са включени в монографичния труд и са издържани в същия теоретичен модел. Искам да отбележа обаче, че по-голямата част от тях са публикувани в авторитетни реферирани и индексирани списания и сборници, включително и в база данните на Томпсън-Ройтърс и СКОПУС. Статиите са апробирани на международни лингвистични форуми в Европа, измежду които задължително трябва да се отбележат няколко сериозни конференции на специалистите по историческа граматика на английския език в Европа: три участия в Биеналната конференция по диахронията на английския език в Амиен, Троя и Тур – Франция през 2013, 2015 и 2017 г., участието ѝ в Международната конференция по историческа лингвистика на английския език в Льовен през 2014 г. и Международната конференция по историческа лингвистика – Неапол 2015 г., в които Чанкова участва с доклади, свързани с промяната на словоредата в староанглийски и староисландски.

Тук искам да отбележа един факт, който е малко вероятно да бъде известен на широката публика, но който говори много за отдадеността и като цяло за отношението на д-р Чанкова към качеството на нейните изследвания. След участието си в тези конференции с доклади, в резултат на проведените по време на представянето разговори с водещи специалисти в областта, тя преработи основни части на първоначалния вариант на хабилитационния си труд в светлината на споделените други виждания, за да включи всички онези елементи в анализа, които да верифицират резултатите и което придаде

завършен вид на представената в този конкурс работа. Това показва високата ѝ отговорност и взискателност към себе си като учен-лингвист.

Длъжна съм да отбележа като част от цялостната оценка и петте ѝ специализации в Исландия, всичките от които по спечелени проекти; участието ѝ в програмата Еразъм+ за преподавателска мобилност в университета в Йена, фактът, че тя е от малкото доктори, които имат защитил докторант, както и членството ѝ в престижната научна организация GeSuS (Gesellschaft für Sprache und Sprachen) и Българското дружество на англицистите.

Накрая искам да отбележа и факта, че д-р Чанкова има качества на педагог и изпълнява задълженията си с цялата отговорност и ентусиазъм, които се очакват от академичен преподавател, включително като ръководител на редовната магистърска програма „Език и лингвистика в глобалния свят“ за специалността Английска филология.

В резултат на всичко изложено дотук, убедено предлагам на уважаемото научно жури да избере д-р Яна Валентинова Чанкова за „доцент“ по професионално направление 2.1. Филология, научна специалност Германски езици (Английски език – историческа граматика).

София, януари 2018 г.

Рецензент:

доц. д-р Елисавета Бояджиева